

ГІГІЄНІЧНА СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ЯК СПОСІБ ВИРІШЕННЯ ЗАВДАНЬ МЕДИЦИНИ ПРАЦІ

І.В.Завгородній

Харківський Національний медичний університет

Медицина праці як одне з наукових напрямків профілактичної медицини має на меті обґрунтування, розробку та впровадження в практику заходів профілактики можливого несприятливого впливу виробничих чинників на організм робітників.

Реалізація цього положення базується на отриманні репрезентативних даних щодо стану умов праці у тому чи іншому виробництві за критеріями, що використовуються у “Гігієнічній класифікації праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу” та наступної оцінки шляхом порівняння з допустимими чи оптимальними рівнями виробничих чинників або характеристик трудового процесу.

Такий підхід, що використовується у багатьох сучасних гігієнічних дослідженнях, гарантує розглядання проблем охорони праці за алгоритмом “якісний і кількісний склад виробничих чинників – гігієнічна оцінка умов праці – розробка заходів профілактики” виключно з позицій порівняння фактичного рівня фактора, що діє, з гігієнічним стандартом. Він є великою мірою описовим з малою часткою елементів гігієнічної систематизації даних, які отримані.

Разом з тим, особливістю багатьох сучасних виробництв є багатофакторність впливу на організм працюючих з формуванням комплексу шкідливих чинників трудового процесу та їхнім сполученим впливом на людину. Технологічні особливості окремих стадій процесу виробництва, що формують відмінності в характері трудового процесу, обумовлюють появу на окремих етапах виробництва особливих, індивідуальних сукупностей (комплексів) несприятливих чинників.

Саме тому, тактика порівняння рівня виробничого чинника з гігієнічною нормою без елементів цілісної оцінки усіх діючих факторів з виділенням

головного виробничого чинника не може забезпечити встановлення закономірностей формування комплексу діючих факторів.

Це диктує необхідність наукової розробки профілактичних заходів на підставі гігієнічної систематизації даних про стан умов праці у виробництві у цілому, встановлення закономірностей формування комплексу несприятливих факторів та визначення головних професійних чинників.

Наявність тих чи інших несприятливих чинників, їх рівень у співвідношенні до гігієнічної норми, є характеристикою виробничо-обумовленою, а конкретніше – технологічно- і технічно-обумовленою. Мова йде про наявність прямої залежності стану гігієнічних умов праці від особливостей технологічного процесу, конкретного технічного та апаратурного оформлення процесу виробництва. Останні великою мірою обумовлюють якісну присутність тих чи інших виробничих чинників, їх рівні на окремих стадіях технологічного процесу.

Це є обґрунтуванням необхідності встановлення особливостей умов праці залежно від стадії чи операції технологічного процесу, виділення окремих груп операцій, що є близькими за характеристиками умов праці – тобто гігієнічної систематизації етапів виробничого процесу. Такий інший, відмінний від попередньо описаного підхід до вирішення проблеми оцінки умов праці є, безумовно, обґрунтованим із позицій розуміння технологічної обумовленості наявності та рівнів професійно-небезпечних факторів. З цієї точки зору конкретне виробництво повинне мати характерну тільки для нього структуру (технічну, технологічну, гігієнічну) із наявністю декількох груп технологічних операцій, близьких за якісним складом та кількісними характеристиками виробничих чинників. Саме тому, корекція гігієнічних умов праці повинна і може проводитися шляхом обґрунтування типових для кожної технологічної групи операцій заходів профілактики несприятливого впливу професійних чинників на організм працюючих (групові санітарно-гігієнічні характеристики).

Методичний підхід стосовно необхідності та напрямків систематизації гігієнічних даних передбачає вирішення питання, яке логічно виникає за підсумками, з одного боку, встановлення головних діючих факторів виробництва

у цілому та, з іншого боку, виділення близьких за умовами праці груп технологічних операцій – які саме професійні чинники можна вважати головними або тими, що обумовлюють схожість умов праці на згрупованих стадіях процесу.

По суті, мова повинна йти про гігієнічне структурування технологічного процесу з наступною оцінкою умов праці, встановленням закономірностей формування комплексу несприятливих чинників та розробкою заходів профілактики стосовно окремих груп технологічних операцій або стадій, визначення головних виробничих чинників залежно від стадії виробничого процесу або технологічної операції.

Гігієнічне структурування процесу виробництва та встановлення на підставі його результатів закономірностей формування комплексу шкідливих чинників може проводитися за розробленою та апробованою оригінальною методичною схемою, яка передбачає ранжування технологічних операцій та параметрів виробничого середовища, аналіз структури комбінацій факторів, визначення за найвищим класом та ступенем умов праці головного несприятливого фактора на кожній технологічній стадії виробництва, розрахунок відносних відхилень гігієнічних параметрів від припустимих значень з їх наступним нормуванням, розрахунок інтегрального критерію умов праці, визначення провідних факторів з використанням регресійного аналізу та гігієнічної структури процесу виробництва за результатами кластерного аналізу.

Це дозволить обґрунтовано підійти до визначення пріоритетності розробки й впровадження технологічних, технічних та лікувально-профілактичних заходів профілактики з урахуванням головного чинника, першочерговості їх проведення на тих або інших етапах виробництва, і нарешті, оцінки ризику виникнення виробничо-обумовлених змін стану здоров'я та формуванню декретованих груп працюючих за професійною приналежністю.